

АНАЛІЗ СТАНУ ВІТЧИЗНЯНОГО БІРЖОВОГО АГРАРНОГО РИНКУ

В. О. Яворська, кандидат економічних наук

Л. В. Коберник, студентка

Досліджено особливості функціонування вітчизняного біржового аграрного ринку. Проведено оцінку стану вітчизняної біржової торгівлі сільськогосподарською продукцією. Виявлено основні перспективи розвитку вітчизняного біржового аграрного ринку.

Біржовий аграрний ринок, біржа, сільськогосподарська продукція, біржова торгівля, спот, форвард.

Нині економічний розвиток нашої країни потребує поглиблення ринкових процесів на всіх рівнях, у тому числі і в аграрній сфері. Зростаючі ризики на аграрному ринку потребують пошуку нових підходів та застосування біржових інструментів з метою мінімізації цінових ризиків, які успішно протягом багатьох віків застосовуються у світовій практиці.

За таких умов створення сучасного конкурентного біржового аграрного ринку повинно стати пріоритетним завданням на найближчу перспективу. Особливо першочергових змін потребує впровадження біржової торгівлі деривативами на основні експортоорієнтовані види сільськогосподарської продукції.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженням біржової діяльності та біржового аграрного ринку займається значна кількість вчених та вітчизняних біржових практиків, до яких слід віднести М. Солодкого, О. Шпичака, Р. Дудяка, В. Гниляк, О. Маслака та ін.

Мета дослідження – аналіз стану та перспектив розвитку вітчизняного біржового аграрного ринку за умов поглиблення ринкових трансформацій в Україні.

Виклад основного матеріалу. Економічна сутність біржового аграрного ринку полягає в тому, що це організована форма аграрного ринку, яка передбачає сукупність правил і норм, що забезпечують ефективний регламент здійснення біржових торгів. Розвиток вітчизняного біржового ринку свідчить про значний обсяг реалізованої сільськогосподарської продукції на товарних біржах країни та державній Аграрній біржі [2].

Аналіз біржових операцій свідчить, що на біржовому товарному ринку найбільша частина укладених угод припадає на частку сільськогосподарської продукції, що, у свою чергу, свідчить про намагання держави тривалий час стимулювати біржову торгівлю сільськогосподарською продукцією з метою використання біржових котирувань, як ефективного інструменту ціноутворення на аграрному ринку (див. таблицю).

Динаміка та структура вітчизняної біржової торгівлі за видами товарів, млрд грн*

Роки	Метали	Енергоресурси	Сільськогосподарська продукція та продукти харчування	Цінні папери	Нерухомість	Інші види	Всього	Ланцюговий темп приросту, разів
2005	0,116	2,518	10,568	1,937	0,695	3,128	18,962	1,2
2006	0,01	8,479	11,905	1,093	0,458	2,461	24,406	1,3
2007	0,009	9,343	9,597	2,033	0,343	6,768	28,093	1,2
2008	0,007	12,387	40,019	3,753	0,512	3,197	59,875	2,1
2009	0,005	7,2	39,867	-	0,510	1,339	50,996	0,85
2010	0,014	2,6	43,787	-	0,252	1,625	51,441	1,0
2011	0,009	7,5	63,361	-	0,324	1,776	94,420	1,84
2012	0,004	6,3	77,890	-	0,876	3,7	118,541	1,26
2013	0,002	11,133	11,632	-	0,549	5,491	28,807	0,24
2013 до 2012, +/-%	-50	77	-85	-	-37	+48	-76	-

*Розраховано за даними Державного комітету статистики України.

Вартісний вираз біржової торгівлі по всіх групах товарів за 2005–2013 рр. свідчить про високі темпи зростання щорічних обсягів до 2012 р. Порівняно з 2012 р., загальний біржовий товарообіг у країні у 2013 р. знизився на 76% і становив майже 28,807 млрд грн [4]. Необхідно зазначити, що таке значне падіння було викликане винятково скороченням обсягу реалізованої сільськогосподарської продукції (рис.1).

Так, у 2013 р. обсяг біржової торгівлі сільськогосподарською продукцією становив лише 11,632 млрд грн, що на 85% менше, порівняно з 2012 р. [4]. Таке скорочення було пов'язано з відміною реєстрації експортних угод на сільськогосподарську продукцію на державній біржі – Аграрна біржа [1, 3]. Адже ця реєстрація не дала бажаного результату і на біржі, по-суті, торгівля не здійснювалась, а відбувалась лише формальна реєстрація контрактів, що ніяким чином не впливало на формування ринкових цін.

Порівняльна структура обсягів торгівлі на вітчизняних товарних біржах свідчить про те, що сільськогосподарська продукція займала в 2001 і в 2013 роках найбільшу питому вагу – понад 40% (рис. 2). Крім того, у 2013 р. стрімко зросла частка реалізованих енергоресурсів на вітчизняних товарних біржах до 39%, а також інші види товарів – до 19%. При цьому знизилася частка нерухомості до 2% [4].

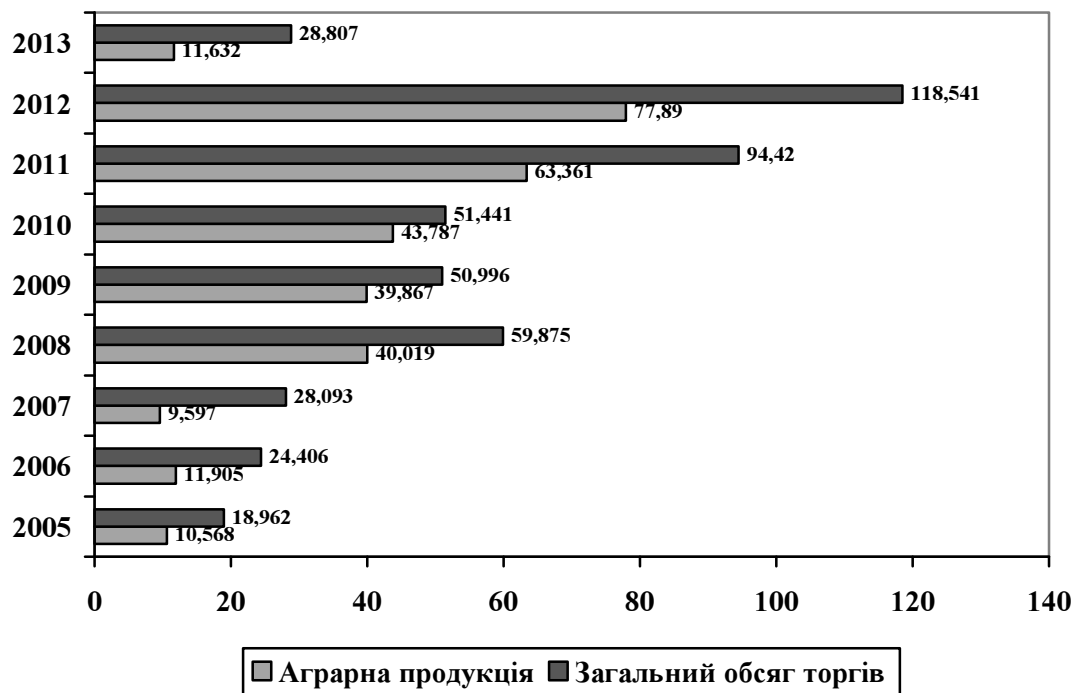

Рис. 1. Динаміка загального обсягу біржової торгівлі та частка реалізованої сільськогосподарської продукції на вітчизняних товарних біржах, млрд грн

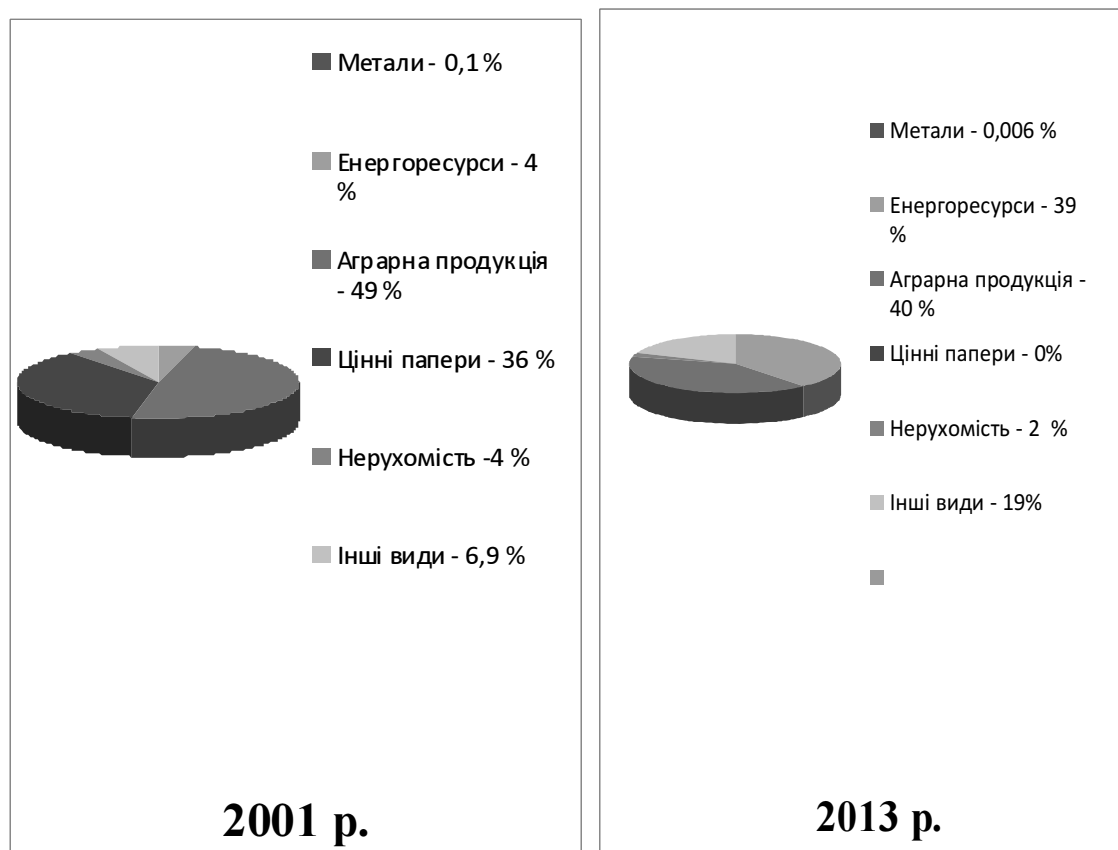

Рис. 2. Порівняльна структура біржової торгівлі в 2001 та 2013 роках*
 *Побудовано за даними Державного комітету статистики України.

Оцінка діяльності вітчизняних товарних бірж, які займаються реалізацією сільськогосподарської продукції свідчить, що основними видами контрактів є спотові і лише незначна частина форвардних угод укладається під час державних закупівель Аграрним фондом.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Отже, підбиваючи підсумки аналізу біржового аграрного ринку необхідно зазначити, що діяльність аграрних бірж країни протягом досліджуваного періоду характеризувалася слабкою біржовою активністю, незначною кількістю укладених угод, низьким рівнем ліквідності. Зростання обсягів реалізації на товарних біржах значною мірою були досягнуто через продаж експортних контрактів на акредитованих біржах, що не мало практичного впливу на ціноутворення та стабілізацію аграрного ринку. У зв'язку з цим, перспективи розвитку біржового аграрного ринку найближчим часом повинні передбачати: біржову консолідацію вітчизняних бірж із подальшою консолідацією зі світовими біржовими альянсами; електронізацію біржових процесів, організацію торгівлі деривативами.

Список літератури

1. Біржовий ринок. Між бажанням, доцільністю та можливостями [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.apk-inform.com.ua>
2. Солодкий М. О. Біржовий ринок : навч. посіб. / М. О. Солодкий. – К. : Аграрна освіта, 2010. – С. 409–436.
3. Про державну підтримку сільського господарства України : закон України від 24.06.2004 № 1877-IV [Електронний ресурс] // Інформаційний портал Верховної Ради України. – Режим доступу : www.rada.gov.ua
4. Звіти Державного комітету статистики 2000–2013 рр. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.ukrstat.gov.ua

Исследованы особенности функционирования отечественного биржевого аграрного рынка. Осуществлена оценка состояния отечественной биржевой торговли аграрной продукцией. Определены перспективы развития отечественного биржевого аграрного рынка.

Биржевой аграрный рынок, биржа, аграрная продукция, биржевая торговля, спот, форвард.

The features of functioning of the domestic agrarian derivatives market analyzed. The modern state of agrarian exchange trading is shown. The perspectives of the domestic agrarian derivatives market development shown.

Agrarian derivatives market, commodity exchange, agrarian products, exchange trading, spot, forward.